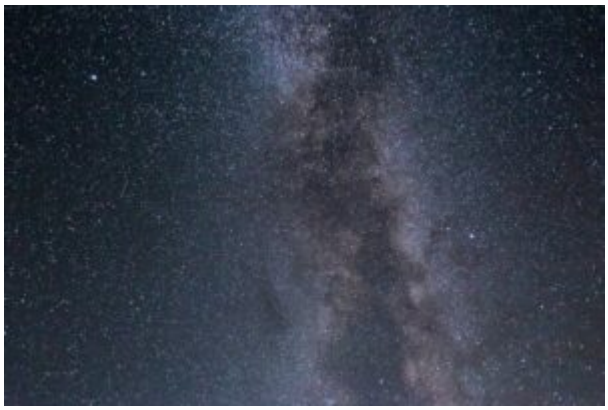
GLENN HUGHES: DESPRE COSMOS

Autor: Redacția Syntopic | 3 iunie 2022



Un articol scris de Glenn Hughes pentru VoegelinView

Articol original: On the Cosmos

Articol tradus de Gheorghe Ciprian Alexandru, student la Facultatea de Filosofie, Universitatea din București, pentru stagiul de practică organizat în parteneriat cu redacția Syntopic

Dacă includem în ea trecutul, prezentul și viitorul deopotrivă, realitatea e o *completitudine narativă a înțelesurilor* la care ne raportăm spontan. Această unitate, această totalitate a înțelesurilor, poate fi numită *cosmos*. Cosmosul, așadar, e tot ce a fost, tot ce este și tot ce urmează să fie. Dacă adresăm întrebarea ce este acel ceva la care particip și eu cu existența mea, „*cosmosul*“ e un răspuns bun ca punct de plecare.

Cum anume îmi imaginez acest cosmos depinde de care interpretări simbolice ale întregului înțelesurilor mi s-au părut mai convingătoare. Ce este „totul“? Include acesta și o realitate atemporală, fie de natură divină (precum „Dumnezeu“), fie constând într-un principiu impersonal (cum ar fi „Tao“)? Dacă cosmosul include într-adevăr și o realitate atemporală, atunci „realul“ e separat în două dimensiuni sau aspecte: pe de o parte, realul lumesc, temporal, care trece, iar pe de altă parte, realul permanent, atemporal. Noțiunile de rai veșnic, de viață de apoi veșnică sau de transfigurare a lumii – dreptatea veșnică a unei realități desăvârșite sublimând lunga istorie de osteneli – toate acestea derivă din conceperea realității drept o combinație de ființă imanentă și ființă transcendentă.

Dorul escatologic este consecința năzuinței noastre de împlinire printr-o transcendere apoteotică a istoriei personale și lumești. Acesta este înțelesul tradițional al cuvântului „escatologic“. Mai există însă și o altă escatologie: escatologia „secularizată“ a unei lumi care este transformată în sensul unei dreptăți sociale, unei păci, unei fericiri și unei

justiției desăvârșite, dar care cumva *nu încetează* să fie tot acea lume imanentă și trecătoare. După ce escatologia inițială a profeților a fost aruncată în derizoriu de criticile născute din perspectivele materialistă și scientistă ale realității, dorul după o lume desăvârșită nu a dispărut pur și simplu. Dorul a rămas, dar a fost reorientat în direcții politice și pământești.

Faptul că o lume care să fie așa cum o știm noi și în același timp „perfectă" – fără vicii, tulburări sau suferință – este irealizabilă nu slăbește puterea reprezentărilor unei perfecțiuni seculare ca scop al istoriei lumii; odată ce duhul năzuinței escatologice a scăpat din lampa spiritului uman, el nu mai poate fi închis la loc. Și dacă un sfârșit al istoriei prin transfigurare divină nu ne atrage, atunci trebuie să ne mulțumim cu o transfigurare secularizată; iar dacă niciuna dintre acestea nu e credibilă, atunci istoria – înțeleasă ca desfășurare irepetabilă în timp a lumii și vieții – nu are niciun *telos*, niciun scop, chiar dacă imaginea unei *îmbunătățiri treptate la nesfârșit* pare să satisfacă unele suflete. Dar adoptarea acestei idei ca răspuns la problema sensului istoriei umane nu o lămurește și pe aceea ridicată de năzuința specific *escatologică*, adică dorul după o *împlinire definitivă* a speranței morale și dorința ca întunericul suferinței umane să fie pe deplin mântuit.

Năzuința escatologică nu a existat însă dintotdeauna,deoarece împărțirea realității într-un domeniu imanent și unul transcendent este o realizare relativ recentă a conștiinței umane. (Se pare că *Homo sapiens* a apărut înainte de anul 300.000 î.Hr., iar simboluri paleolitice ale cosmosului antedatează cu mult limbajul scris.) Această împărțire a început să facă parte din culturile lumii odată cu experiențele și intuițiile caracteristice culturilor vechiului Israel, Greciei clasice, Persiei zoroastriene, subcontinentului indian și Chinei lui Confucius și Lao-Tse din timpul primului mileniu î.Hr. Până atunci, în toate culturile umane întregul cosmos unificat era resimțit și înțeles într-un fel ca întrepătruns, *compact*, forțele sacre și lumea naturală – inclusiv societățile umane – fiind percepute ca întrețesute și alcătuite una după modelul celeilalte. Pentru conștiința compactă, ordinea divină este palpabilă în lucrurile fizice, și mai ales în corpurile cerești și în forțele naturii; societatea umană reflectă și imită societatea divină; plantele și animalele participă la ființa sacră; zeii pot deveni oameni, iar oamenii pot deveni zei; energiile și obiectele cosmosului au o anumită permeabilitate unele față de altele; realitatea este o „comunitate vrăjită" (Voegelin) în care *substanța comună* de origine divină și toate ființele provenite din ea sunt concretețea evidentă a experienței. Unitatea cosmosului are aici o stabilitate constând în cicluri divine, celeste, pământești și umane. Deplinătatea înțelesurilor, sau completitudinea narativă, e prezentă *sub formă de* cosmos: realitatea e, cum s-ar zice, autosuficientă. Nu se produce niciun exod al realității către o finalitate escatologică aflată dincolo de structura sa actuală.

Odată ce gânditori din diferite culturi au clarificat și subliniat faptul că substanța sacră sau divină constă într-un înțeles *transcendent* (adică esența sa transcende atât spațiul,

cât și timpul) imaginația umană a început să separe realitatea în două domenii sau dimensiuni. Bineînțeles, e o separare *în cadrul* realității unitare. Realitatea continuă să fie una. Este vorba tot de cosmos. Dar unitatea realității devine *evazivă* odată cu înstăpânirea concepțiilor care despart realitatea în două domenii ale înțelesului.

Una din cauzele acestei evazivități este enorma tentație pe care o reprezintă pentru imaginație separarea celor două domenii ale înțelesului – cel imanent și cel transcendent – în două realități discontinue, una „aici" și cealaltă „dincolo". Iar din pricina nevoii oamenilor de a vizualiza, de a imagina orice lucru despre care au intuiții, această spațializare înșelătoare pare să fie aproape de neevitat. Dar noțiunea de transcendență nu are legătură cu spațiul sau locul; nu e ceva de aflat în același fel în care sunt descoperite noi teritorii. Dimpotrivă, este revelată numai în interiorul conștiinței, ca un Mister pe care îl fac vizibil întrebările repetate ale omului despre adevăratele scopuri și origini. Intuiția primară aici e aceea că binele desăvârșit și fundamentul absolut al realității pe care îl urmărește dorul și căutarea omului nu e de găsit printre entitățile universului spațio-temporal. Acea revelație transformă într-adevăr înțelegerea felului în care e structurat cosmosul, dar înțelegerea rezultată nu anulează *unitatea* cosmosului: realitatea imanentă și cea transcendentă continuă să alcătuiască împreună completitudinea narativă a înțelesurilor la care luăm parte. Pentru a păstra însă sentimentul acestei unități e nevoie să ne dăm seama că transcendența nu e „dincolo" sau „departe", iar punctul de sprijin și sensul definitiv al poveștii personale nu e „altundeva" sau „mai târziu", ci e cuprins în actul întrebării ca un fapt (etern) revelat al Misterului – față de care ne putem strădui să ne putem strădui să ne îmbunătățim deschiderea și rezonanța.

O altă cauză care face ca unitatea cosmosului să devină evazivă după descoperirea transcendenței este aceea că, odată ce concepția desparte cosmosul în două domenii ale înțelesului, căutarea ființei transcendente rămâne fără succes pentru cei care ar vrea să-i confirme existența într-un mod empiric, ca și cum aceasta ar fi un „lucru" ca oricare altul, rezultatul fiind că este declarată iluzorie. Astfel, apare o concepție opusă, în care singura „realitate" este lumea imanentă: universul spațio-temporal. Iar când lumea dezvrăjită, luată separat, e acceptată ca plinătate a ființei, întregul – adică, „universul *plus* originile sale misterioase" – dispare din conștiință. Și ajungem să ignorăm faptul că noțiunile de „imanență" și „transcendență" nu au sens decât împreună: un înțeles de sine stătător al „imanenței" este la fel de puțin inteligibil ca și noțiunea de „bine" separată de cea de „rău", sau noțiunea de „lumină" separată de cea de „întuneric". Cosmosul este înlocuit de „univers", rezultatul fiind discreditarea completitudinii narative. Pentru că, dacă povestea omului nu este întemeiată pe o poveste fundamentală, în relație cu care dinamica evoluției universului fizic, care include manifestarea omului, să-și găsească o rațiune suficientă și un scop director, căutarea unui *sens profund* al poveștilor personale și istorice este redusă la tăcerea și rușinea eventualei acuzații de a fi dintre cei care preferă să creadă în basme. Iar aici problema

nu e de a fi pierdut *în* cosmos, ci de *a fi pierdut cosmosul*.

Și ce implică restabilirea unui sentiment deplin al existenței? În primul rând, acceptarea existenței unui Mister ca unul dintre elementele întemeietoare ale realității. Ca un prim pas, această acceptare este ceea ce face posibilă din nou recunoașterea cosmosului propriu-zis.

Imagine: Pixinio